

Stebuklų laukas ir neurologija: neurologiniai sutrikimai Lietuvos stebuklų knygose

V. Budrys*

T. Račiūnaitė**

**Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Neurologijos ir neurochirurgijos klinikos Neurologijos centras*

***Vilniaus dailės akademijos Dailėtyros institutas*

Santrauka. Straipsnyje medicininio požiūriu nagrinėjami XVII–XVIII a. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Marijos stebuklų knygose aprašyti tikėtina neurologiniai susirgimai ir jų stebuklingi išgyjimai.

Raktažodžiai: Marijos stebuklų knygos, epilepsija, paralyžius, kaltūnas, galvos skausmas, išsėtinė sklerozė.

Neurologijos seminarai 2007; 11(31): 39–46

*„Gelbėk mane Mergelė šioj fatališkoj būklėj,
Nes turiu viltį čia Tavo Paveiksle;
Tu esi gydytoja nelaimėlių, nuskriaustųjų,
Taip pat kitus labai suluošintus,
Savo malone ramini.“*

Giesmė apie švč. Mergelę Mariją
Vilniaus Bonifratrų bažnyčioje, 1873

„[...] Vos tik žmogus atmes stebuklą, tuojau atmes ir Dievą, nes žmogus ieško ne tiek Dievo, kiek stebuklų. Ir kadangi žmogus nepajėgia likti be stebuklo, tai prisikurs daugybę naujų stebuklų, jau savų, ir nusilenks prieš žiniuonių burtus, prieš bobų kerus, nors būtų pats didžiausias maištininkas, eretikas ir bedievis!“

F. Dostojevskio „Broliai Karamazovai“. II dalis
„Didysis inkvizitorius“ (V., Vaga, 1986; 272)

Tikėjimas stebuklu lydi žmoniją per visą jos ilgaamžę istoriją. Keitėsi dievai, mirė senos, formavosi naujos religijos, tačiau nelaimės ar sunkios ligos valandą žmogus beveik visada – atvirai ar tik slapčia širdyje – tiesė rankas į dangų, tikėdamasis stebuklo.

Stebuklai buvo ir yra esminė sudėtinė krikščioniškojo tikėjimo dalis. Stebuklingi išgydymo ir prikėlimo iš mirusiųjų atvejai grindė pamatinį tikėjimą Jėzumi ir šventaisiais. Krikščioniškos stebuklo sampratos prielaidos glūdi

šv. Augustino veikaluose *De Genesis ad Litteram*, *De Trinitate*, *De Utilitate credendi* ir *De Civitate Dei*. Augustinas teigia, kad svarbiausias yra pats Dievo kūrinijos stebuklas su savo išdava – Kristaus Prisikėlimu. Visa kūrinija, anot jo, yra ir natūrali, ir stebuklinga: „Visi natūralūs dalykai yra pripildyti stebuklingumo.“ Stebuklai – nuostabūs Dievo darbai, regimi kaip šio pasaulio įvykiai. Jie neprieštarauja gamtai, bet yra Dievo aukštesniųjų darbų atspindys gamtoje, kuri visa yra potencialiai stebuklinga [1]. „Dievo valstybės“ 10 knygoje šv. Augustinas stebuklo sampratą iš abstraktaus lygmens „nuleido“ į praktinę santykio su šventuoju globėju plotmę. Taip, kaip stebukladarystė vyksta per Dievą ir Dievo sūnų, taip ji gali vykti ir per mirusius šventuosius tarpininkus, meldžiantis prie jų kapų ir relikvijų. Kankiniai mirė dėl šio tikėjimo, ir mirusiams jų kūnams taip pat leista liudyti per stebuklus. Šventieji kankiniai – tarpininkai tarp Dievo ir gyvųjų žmonių, įrodė esą tikrieji Dievo tarnai. „Dievo geradarystę gaukime per tą, su kuo drauge tarnaujame“, – rašė Augustinas [2]. Pripažindamas, kad Dievas daro stebuklus per maldas šventiesiems prie jų relikvijų, jis ragino tuos stebuklus fiksuoti ir skelbti, kad atsiverstų bedieviai ir savo tikėjimą stiprintų krikščionys [1].

XII a. išaugo susidomėjimas stebuklo ir krikščioniškos doktrinos ryšiu, siekta nustatyti labiau apibrėžtus stebuklo (*miraculum*) ir gamtos (*natura*) ryšius. Geraldas iš Vales savo veikale *Topographia Hibernica*, komentuodamas natūros ir stebuklo ryšį, skiria keistenybes (*marvels*) ir šventųjų stebuklus. Remdamasis šv. Augustinu, jis teigia, kad tai, kas pagoniui yra gamtos keistenybė – *mira*, krikščioniui tampa *signa*. Kadangi stebuklai siejami su antgamčiu,

Adresas:

V. Budrys

VUL SK Neurologijos centras

Santariškių g. 2, LT-08661 Vilnius

Tel. (8 5) 236 52 20, el. paštas: valma@takas.lt

1 pav. Mergaitės iš numirusiųjų prikėlimo stebuklas prie šv. Kazimiero karsto.

J. K. Vilčinskio „Vilniaus albumo“ 1848 m. chromolitografija pagal M. Palloni freskos Vilniaus katedros Šv. Kazimiero koplyčioje K. Ripinskio piešinį.

kiti antgamtiškumo pasireiškimai krikščioniškoje stebuklo teorijoje turėjo būti atskirti [1]. Jau XII–XIII a. greta *mirabilis* antgamatinei sričiai apibūdinti pasitelkiami *magicus* ir *miraculosus* būdvardžiai. Terminu *magicus* nurodomas pragaištingas antgamtis, o terminu *miraculosus* – tai, ką pagrįstai galėtume vadinti krikščioniškuoju stebuklu.

Pažymėtina, kad Evangeliniai stebuklai, suformavę savotišką „stebuklų lauką“ ir neabejotinai turėję įtakos vėlesnių amžių stebuklams, buvo pakankamai reti, ypatingos svarbos įvykiai, sukeliantys ne tik dievobaimingą pagarbą, bet ir baimę ar net siaubą. Palaiapsniui stebuklai dažnėjo, juos patirdavo vis daugiau ir daugiau tikinčiųjų. Kad įvyktų trokštamas stebuklas, užteko gilaus tikėjimo, atitinkama forma išreikšto atitinkamoje vietoje. Kadangi liga ir ją lydinti negalia visada buvo ir bus didžiausia žmogaus nelaimė, visiškai suprantama, kad nuo pat Evangelinių laikų esminį krikščioniškųjų „stebuklų lauką“ sudarė stebuklingi išgyjimai. Bažnyčia puikiai suprato stebuklų reikšmę tikėjimui ir – tiesiogiai ar ne – juos skatino. Vienas iš tokio skatinimo būdų – jų fiksavimas ir garsinimas, kad patirti stebuklai neišblėstų trapioje žmogaus atmintyje, bet būtų „dokumentuotais“ tikėjimo ir Bažnyčios galios liudijimais, patvirtintais ir sektiniais pavyzdžiais.

Vienas iš ankstyviausių lietuviškųjų stebuklų sąrašų susijęs su šv. Kazimiero kanonizacijos procesu. Tai Grigaliaus Sventickio 1604 m. išleista knygelė „Šv. Kazimiero teatras...“, kurią sudaro šventojo biografija (*vita*) ir stebuk-

2 pav. Stebuklingas Lukiškių Marijos paveikslas, 1737 m. „Fontanna Mistyczna...“ iliustracija.

Tegul tai tik poligrafinis iškraipymas, tačiau pastebima Marijos akių plyšių asimetrija ir vyzdžių divergencija (žvairavimas) verčia pagalvoti apie galimą neurologinę patologiją.

lų dalis „Apie stebuklus, jo įvykdytus po mirties“ (*De miraculis per eum post mortem editis*). Tai, galima sakyti, vienas iš ankstyviausių Lietuvoje publikuotų ir plačiai visuomenėje žinotų stebuklų aprašymų (1 pav.). Tačiau mūsų krašte daugiausia dokumentuotų stebuklų liudija tikinčiųjų reikštą pamaldumą švč. Mergelei Marijai. Mūsų laikus pasiekė nemažai XVII–XVIII a. rankraštinųjų ir spausdintų stebuklų knygų, kuriose fiksuojami įvairiose Marijos šventovėse prie stebuklingais laikytų atvaizdų įvykę stebuklai. Marijos atvaizdai čia tarsi atstoja nesančias Dievo Motinos relikvijas, viduramžiais piligrimus traukusius šventųjų kapus, tapdami portretiškais šventybės tarpininkais – maloningomis maldos ir pagarbos reiškimo vietomis.

Baroko epochoje paplitusios marijinės stebuklų knygos išlaikė dar XII a. Vakarų Europoje susiformavusią *Liber miraculorum* struktūrą, kurią sudaro kokio nors garsaus Marijos atvaizdo istorija, kartais – Dievo Motinos ir Jos atvaizdų maloningumo teologinis pagrindimas ir konkrečioje vietoje, prie konkretaus paveikslo arba šaukiantis to paveikslo Marijos (pvz., Aušros Vartų, Trakų, Šiluvos) įvykusių stebuklų liudijimai. XVII a. Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje stebuklinga galia garsėjo Trakų, Naugarduko jėzuitų, Ostrovnos dominikonų, Kauno ir Budslavo bernardinų [3], Vilniaus jėzuitų Šv. Jono bažnyčios, Švč. Trejybės rutėnų apeigų bazilikos, pranciškonų švč. Mergelei Marijos ir kiti paveikslai [4]. Kiekybiškai skaičiuojant

prie šių paveikslų įvykusius stebuklus, pastebima aiški stebuklų dažnėjimo tendencija: jei XVII a. pradžioje stebuklų knygoje per metus būdavo dokumentuota vidutiniškai 1–2 stebuklai, tai XVII a. antroje pusėje jų per metus aprašoma jau po keliolika ar keliasdešimt.

Koks gi buvo stebuklų pobūdis, kokių nelaimių užklupti žmonės maldaudavo stebuklo? Visų dokumentuotų stebuklų spektre akivaizdžiai išsiskiria ligos bei sveikatos problemos, kurios sudaro apie 80–90% visų stebuklų aprašymų [3, 5]. Panagrinėkime atidžiau vieną iš tipišκών stebuklų knygų – dominikono Remigijaus Smiarovskio parengtą ir Vilniaus akademijos spaustuvėje 1737 m. išleistą stebuklų knygą „Mistinis fontanas“ (*Fontanna Mistyczna*) (sutrumpintas pavadinimas), kurioje aprašyti nuo 1684 iki 1689 m. dokumentuoti 173 stebuklai [6]. Knygos tikslas – pateikti stebuklais garsėjusio Vilniaus Lukiškių šv. Jokūbo ir Pilypo bažnyčios Marijos su kūdikiu paveikslo (2 pav.) maloningumo liudijimą, parodyti, kaip per šį paveikslą yra teikiamas ir liudijamas antgamtinis Marijos veikimas – stebuklas (*miraculum*).

Tiek šioje, tiek kitose stebuklų knygoje stebuklai aprašomi pagal tipišką viduramžiais susiformavusią formą: 1) stebuklą patyrusio asmens vardas ir pavardė, pareigos ir gyvenamoji vieta, ligos ar nelaimės eiga; 2) kenčiančio žmogaus pasiaukojimas arba paaukojimas; 3) kulminacinė dalis, kai įvyksta antgamtinis pasikeitimas, išpildomas pasiaukojusio žmogaus prašymas; 4) atomazgą atitinkantis veiksmas, kai stebuklą patyręs asmuo atvyksta į bažnyčią išpažinti stebuklą ir kaip padėkos ženklą paaukoti votą.

„Mistiniam fontanui“, kaip ir kitoms XVII–XVIII a. Marijos stebuklų knygoms, būdinga tam tikra klasifikacija, dažniausiai chronologinė arba simptominė pagal ligas. „Mistinių fontanų“ sudaro penkios dalys, vadinamos srovėmis. Pirma srovė apie mirusius, stebuklingai Lukiškių švč. Mergelės Marijos prikeltus, apima 11 stebuklų. Čia Marijos malones dažniausiai patiria vaikai, tai liudija jų tėvai, nurodantys vaiko amžių ir vardą. Antroje srovėje aprašomi 26 stebuklai, tarp kurių dominuoja pasveikimas po sunkios, nepagydomos ir mirtinos ligos. Trečia srovė, kurioje aprašomi apakusiųjų ir sergančiųjų akių ligomis stebuklingi pasveikimai, apima 33 stebuklus. Čia iš 33 stebuklų tik trys atsitiko vaikams, o tarp suaugusiųjų dominuoja moterys. Ketvirta srovė, „[...] gydančiais vandenimis ligonius nuo visų negalių pagydanti“ (kaip čia neprisiminti šiandienos medicinos praktikoje gyvuojančio tikro „lašėlinių“ kulto), yra gausiausia. Tai – 129 stebuklus liudijantis sąrašas. Čia minimi susukimo, paralyžiaus, kurč-nebylystės, epilepsijos ir kaltūno atvejai. Penkta srovė apima 16 stebuklų, čia vyrauja ne pasveikimo, bet Marijos pagalbos įvairiose situacijose stebuklai. Iš viso švč. Mergelės Marijos paveikslo stebuklus patyrė 85 vyrai, 83 moterys ir 37 vaikai. Pirmose dviejose srovėse daugiausia stebuklų atsitiko vaikams, trečioje dominuoja moterys, o ketvirtoje ir penktoje – vyrai [7].

Medicininio požiūriu ligų grupavimas sunkiai paaiškinamas, greičiausiai jis buvo grindžiamas tam tikra prasme to laikotarpio ligos genezės samprata, kuriai išsiaiškinti dar reikėtų specialių medicinos istorijos ir visuomenės

mentaliteto studijų. Šiaip ar taip stebuklų knygos yra savotiškas to meto visuomenėje paplitusių susirgimų metraštis (išsklotinė). Būtent per šiuos stropiai dokumentuotus stebuklus mes suvokiame to laiko žmonių fizinių bei dvasinių negandų paplitimą, jų įvairovę bei joms teikiamą reikšmę. Tačiau būtina atsižvelgti ir į neišvengiamą paklaidą. Stebuklų knygoje paprastai (su retomis išimtimis) aprašomi tik visiškai ar iš dalies sėkmingi bei vaizdūs stebuklingo išgijimo atvejai. Čia beveik neminimi tikrai mirę ar neprisikėlę iš ligos patalo ligoniai. Tad dominuojanti stebuklų knygų patologija – ūminės ar lėtinės remituojančios ligos, neretai turinčios savotišką simbolinę aurą ar dramatinę elementų.

Įdomu tai, kad didžioji šių ligų dalis – neurologiniai ar neuropsichiatriniai sutrikimai. Būtent šios ligos dažniau nei kitos pasižymi išoriniu dramatinumu ar yra įgavusios simbolinę reikšmę. Būtent šios „stebuklų laukui“ priklausančios ligos dažniausiai minimos Naujajame Testamente – tai epilepsija, paralyžius, susukimas, silpnaprotystė, aklumas, kurtumas, apsidėimas. „*Aklieji praregi, raišieji vaikščioja, raupsuotieji apvalomi, kurtieji girdi, mirusieji prikeliamei.*“ (*Lk 7, 22*) Viduramžių stebuklų knygoje šios ligos buvo tipinės. Naujaisiais laikais jų sąrašas pasipildė, tačiau iš esmės nepakito. Neurologinių (neuropsichiatrinų) ligų dominavimą stebuklų knygoje nemaža dalimi lėmė ir ilgas amžius vyravusi šių ligų, kaip piktybų dvasių (demono, šėtono) siūstos negandos, aiškinimas. Sakralinė Jėzaus ištarta frazė, gydant epilepsija sergantį berniuką, – „*Ta veislė neišvaroma nieku kitu, tik malda*“ (*Mk 9, 17-29*) – neleido suabejoti, iš kur galima tikėtis pagalbos. Tad tai, kad stebuklų knygoje aprašytų stebuklingų išgijimų šaknys glūdi Šventajame Rašte ir pagalbos buvo siekiama malda, nieko neturėtų stebinti. Labiau įsidėmėtinas jau minėtas viduramžių ir vėlesnio laikotarpio stebuklų masiškumas ir jų „buitiškėjimas“. Stebuklingi išgijimai jau nebeturi bauginančiai didingos Lozorius prikėlimo iš mirusiųjų aureolės, tampa gerokai žemiškesni ir konkretesni. Savo ištakose suvokti, kaip išskirtiniai įvykiai, paklūstantys tik ypač šventiems žmonėms, stebuklai tampa savotiška liaudies medicinos rūšimi, prieinama kiekvienam tikinčiajam, atlikusiam atitinkamą ritualą ir paaukojusiam votą [5]. Stebuklingų išgijimų skaičiaus didėjimui, tiesiogiai ar ne, tačiau neabejotinai įtakos turi ir pati bažnyčia: kiekvienas naujas stebuklas ne tik stiprino tikėjimą, traukė tikinčiuosius, bet ir nešė materialinę naudą.

„Mistiniame fontane“ dažniausių ligų statistika būtų tokia (atvejų skaičius): sunki, mirtina liga – 47; akių ligos, nebylystė ir kurtumas – 40; susukimas ar paralyžius – 19; nesveikos kojos – 15; silpnaprotystė, apsidėimas – 14; karštinė – 10; kaltūnas – 10; prisikėlimas iš mirties – 8; nesveikos rankos – 6; nuomaris (epilepsija) – 5. Panašus procentinis ligų ir patologinių būklių pasiskirstymas būdingas ir kitoms LDK stebuklų knygoms. Jis iš esmės atitinka ir kitų Europos šalių (Prancūzijos, Vokietijos) XV–XVII a. analogiškose stebuklų knygoje aprašytų ligų ir negalių santykį [3, 5]. Skiriasi tik Lietuvos stebuklų knygoje praktiškai nesutinkami, o Bavarijos stebuklų aprašymuose gana dažni podagros (vok. *Gicht*) ir sifilio (vok. *Franzosen* – „pran-

cūziškoji liga“) terminai. Tačiau abejonių, kad šiomis ligomis buvo sergama ir to meto Lietuvos Didžiojoje Kuni-gaikštystėje, tikrai nėra. Reikėtų manyti, kad LDK stebuklų knygosė podagra buvo paprasčiausiai įvardijama kaip skausmas ar skausmo priepuoliai: „*kentėdama nepakeliama kaulų skausmą*“. Savaimė suprantama, kad visos šios „diagnozės“ toli gražu neatitinka dabartinės medicininės klasifikacijos reikalavimų ir nebūtinai teisingos. Aprašymo stebuklų knygosė tikslas buvo įvardinti problemą, dėl kurios ligonis kreipiasi į šventąjį užtarimo, o ne pateikti medicininę diagnozę. Galiausiai šiuos įrašus fiksavo šventikų padedami sergantieji ar jų slaugytojai, bet ne profesionalūs daktarai.

Pažvelkime atidžiau į „Mistiniame fontane“ (bei kitose LDK stebuklų knygosė) fiksuotus tikėtinus neurologinius sutrikimus.

Dažnas epilepsijos minėjimas stebuklų knygosė neturėtų stebinti. Epilepsija buvo ir yra vienas iš dažniausių neurologinių sutrikimų, o dramatiški, vaizdūs, netikėtai prasidedantys ir taip pat staiga besiliaujantys („išgyjantys“) epilepsijos priepuoliai ypač atitinka „stebuklų lauko“ ligos supratimą. Iš esmės ši liga galėtų būti minima netgi gerokai dažniau, tačiau dauguma priepuolių yra tiesiog per trumpi ir per greitai liaujasi savaimė, tad nesukelia poreikio prašyti stebuklo. Paaaukojimas stebuklingam paveikslui tampa pagrįstas tik labai dažnų, sunkių ir užsitęsusių priepuolių ar epilepsinės būklės atveju:

„*Jo galybė ponas Janovskis [...] turėjo dukrą vardu Jadvygą, kenčiančią epilepsijos ligą, kurią kai minėtoji liga vieną dieną labai kamavo, susirūpinę tėvai greitai ją paaaukojo Lukiškių Švč. Mergelės Marijos paveikslui, susirgusiųjų kūno ir sielos sveikatos atstatytojai MARJAI, tuo pat metu liga nustojo ir pacientė sveika tapo.*“

„[...] ponas Povilas Dzidzik, sirgdamas nuomariu, kai naktį septynis tos ligos priepuolius patyrė, kad jokie daktarų negalėjo padėti receptai, gailėdama savo vyro [žmona] nuvyko pagalbos prašyti pas Švč. Mergelę Mariją stebuklingame Lukiškių paveiksle, malonėmis garbingai garsėjančiame, ir ten paaaukojo ligonį, tuoj pat ligonis Dievišką gailėstingumą patyrė, kai sveikas ir laisvas nuo sunkios ligos tapo [...]“*

Pastarajame stebuklo aprašyme įsidėmėtina tai, kad prieš prašant švč. Mergelės užtarimo, buvo kreiptasi pas gydytojus, tačiau: „*jokie daktarų negalėjo padėti receptai*“. Šis reikšmingas sakinyus nurodo ne tiek daktarų negalią ar nepasitikėjimą jais, kiek svarbų faktą, kad XVII–XVIII a. Lietuvoje epilepsija buvo bandoma gydyti ir vaistais. Tai leidžia teigti, kad be demoniškosios epilepsijos kilmės teorijos egzistavo ir somatinė (natūralioji), kuri teikė pagrindą taikyti ne tik dvasinius, bet ir medikamentinius (tegul ir abejotinos kilmės ir efektyvumo) gydymo būdus. Svarbu ir tai, kad medicininę priemonių veiksming-

*Jei nenurodyta kitaip, Remigijaus Smiarovskio parengta ir Vilniaus akademijos spaustuvėje 1737 m. išleista Lukiškių Marijos stebuklų knyga „Mistinis fontanas“ cituojama iš 6 šaltinio.

gumu, bent jau iki tam tikros ribos, tikėjo ir patys sergantieji ar juos slaugantys žmonės.

Paminėtinas faktas, kad „Mistiniame fontane“ epilepsija (nuomaris) dar vadinama ir šv. Valentino liga („*Šv. Valentino kentėdama ligą*“ (I srovė, 10 stebuklas, p. 676)). Šio epilepsijos globėjo kultas labiausiai klestėjo Vokietijoje (plačiau žr. 8 literatūros šaltinį) ir, kaip matyti, buvo gerai žinomas ir Lietuvoje.

Buduslavlio Bernardinų stebuklų knygoje (Buduslavlio Bernardinų švč. M. Marijos paveikslas stebuklai 1617–1650 m.) aprašomas stebuklingas išgydymas berniuko, kuris „*praėjusiais metais baisiai negalavo, kuomet beveik tris ketvirčius metų jo galvą ir kairę ranką suko ir akis išsukdavo, jog gaila buvo į jį žiūrėti*“ (27 stebuklas). Labiausiai tikėtina, kad čia minimi židininiai motoriniai epilepsijos priepuoliai, tačiau neatmestina ir nepatikslinkta distonijos forma. Užuoiminą apie galimą distonijos variantą – tortikolį – teikia ir „Mistinio fontano“ 125 stebuklo eilutė: „[...] *Ponas Kristoforas Chrapovickis, Vitebsko vaitada, būdamas sunkioje afektacijoje su susuktu kaklu [...]*“. Tačiau reikia pažymėti, kad neabejotinų cervikaliųjų ar kitokių distonijų aprašų LDK stebuklų knygosė beveik nėra. Dažnai sutinkamas terminas „susukimas“ paprastai yra galūnių paralyžiaus („*ta, kuri turėjo prieš keturias savaites susuktą ranką ir abiejomis akimis nieko nematė*“) ar apskritai bendros negalios („*kelias dienas susukta gulėdama*“) įvardijimas. Nors distonijos yra santykinai reta neurologinė patologija ir šiandienos medicininėje praktikoje, tačiau vizualiai vaizdi, varginanti ligonį bei rezistentiška gydyti (botulino toksino preparatų XVII–XVIII a., suprantama, nebuvo), lyg ir turėjo dažniau versti sergančiuosius ieškoti šventųjų užtarimo ir pagalbos. Matyt, taip ir buvo, o distonijų retumą stebuklų knygosė mediciniškai galima grįsti jų rezistentiškumu bet kokiam – tarp jų ir stebuklingam – gydymui.

Dažnai stebuklų knygosė minima neurologinė patologija – paralyžiai (susukimai). Kadangi labai tikėtina, kad dalis paralyžių įvardinami kaip tiesiog nesveikos rankos ar kojos, šios patologijos dalis stebuklų knygosė dar didesnė. Pacituosime du atvejus iš „Mistinio fontano“:

„[...] *P. Kazimieras Lyczkovskis [...] nepakeliama buvo paguldytas paralyžiaus (dėl kurio ir žado netekęs mažai ką kalbėti galėjo 18 savaitių), bet kai kreipėsi pas gailėstingumo Motiną [...], greitai pasveiko.*“ (108 stebuklas)

„[...] *Ponas Stanislovas Gilda, Kauno gyventojas, sunkiai sirgo septynias savaites ir savo jėgomis nei judėti, nei rankos iki burnos pakelti negalėjo, vos sąmonę ir žadą turėdamas.*“ (109 stebuklas)

Šiuose (taip pat ir kituose) aprašymuose neįvardijama, kas sukėlė paralyžių. To XVII a. Lietuvoje niekas ir negalėjo padaryti, tačiau vaizdžiai, nors ir lakoniškai, aprašyta septynias savaites užtrukusi paralyžiaus ir afazijos kombinacija leidžia galvoti apie galvos smegenų kraujotakos sutrikimą. Teiginys „*nei rankos iki burnos pakelti negalėjo*“ netiesiogiai, bet aiškiai nurodo, kad dominuoja dešinės rankos paralyžius (parezė) – žmogus iki burnos pirmiausia

kelia dešinę ranką, kuria valgo. Teiginys „*vos sąmonę ir žadą turėdamas*“ nurodo, kad ligonis ir sunkiai suprato kalbą, ir sunkiai kalbėjo – tikėtina dalinė sensomotorinė afazija. Remiantis šiais klinikiniais duomenimis, praėjus daugiau nei 300 m. nuo susirgimo, ponui Gildai galima tikėtina diagnozuoti kairiosios vidurinės galvos smegenų arterijos (*a. cerebri media sin.*) baseino insultą. Mes tik negalime pasakyti, ar tai išeminis, ar hemoraginis insultas, bet be kompiuterinės tomografijos to, deja, beveik neįmanoma patvirtinti ir šiandien susirgusiam ligoniui.

Galvos skausmai – dažnai minima neurologinė patologija. Paprastai jie smulkiau nedetalizuojami, tik pabrėžiamas skausmo intensyvumas. Neatmestina, kad skausmo stiprumas specialiai užaštrinamas, tačiau dėl menkų galvos skausmų ligonis vargu ar maldautų stebuklingo išgijimo:

„[...] Ponia Anastazija Zienovičovna išpažino, kad kai visus metus sirgdama galvos liga (dėl kurios skausmo apstulbusi ir akimis nieko nematė) pasiaukėjo tam Lukiškių Švč. M. Marijos paveikslui, kaip greitai sveikatą ir pamestą regėjimą pilnai atgavo.“ (5 stebuklas)

„[...] Bajoras Jokūbas Turskis negaluodamas dėl didelio galvos skausmo, jog net proto praradimo priepuoliai nutikdavo, vos tik pasiaukėjo į šią Budos vietą, tuoj pat Dievo malone ir Švč. M. Marijos dėka skausmas dingo.“ (Buduslavlio Bernardinų 1617–1650 m. stebuklų knyga, 24 stebuklas)

Nors diagnozės šiais atvejais nėra aiškios, vertinant intensyvų galvos skausmą bei aiškesnės židininės neurologinės simptomatikos, labiausiai tikėtina, kad čia aprašomi sunkūs migrenos priepuoliai. Neatmestina ir okliuzinės hidrocefalijos versija.

Greta mums gerai žinomų neurologinių susirgimų stebuklų knygose sutinkame ir tokius, kurie buvo plačiai paplitę XVII a. Lietuvoje, tačiau nesutinkami šiandien. Pateikiame vieno stebuklingo išgijimo aprašymą:

„[...] būdama sunkios ligos jau septynerus metus paguldyta dėl įvairių nenusakomų defektų ir kaltūno, dieną naktį gulėjau vien ant kairiojo šono, ne tik kalbėti negalėjau, bet ir savęs valdyti. Ši mano liga visiems žmonėms buvo žinoma, ir kai išgirdau apie stebuklingą Švč. Mergelės Marijos paveikslą Lukiškių Šv. Apaštalo bažnyčioje, įsakiau sau į tą vietą vykti [...]. Kai atvykusią įnešė mane, iš tiesų pusiau mirusią, su krėslu į bažnyčią [...], tada patyriau Dievo ir Švč. Mergelės Marijos gailestingumą, nes negalėdama anksčiau savęs valdyti, pati savo jėgomis kunigo rankos laikydamasi iš bažnyčios išėjau, tam stebuklui atminti atidaviau bažnyčiai savo krėslą ir neštuvus, taip pat ir baisų kaltūną nuo mano galvos nukritusį.“

Somatoforminis sutrikimų pobūdis beveik nekelia abejonių: septynerius metus iš lovos nesikelianti ligonė dėl dvasinio pakilimo staiga pradeda vaikščioti. Somatoforminiam sutrikimui būdingas ir „*nenusakomų defektų*“ įvardijimas, ir daugybinės konsultacijos („*ši mano liga visiems žmonėms buvo žinoma*“). Tačiau kas suponavo šiuos dau-

3 pav. Peruko formos kaltūnas. XVII a graviūra.

gybinius negalavimus? Atidžiau perskaičius įrašą, galima beveik neabejotinai teigti, kad visų sveikatos problemų priežastis yra *kaltūnas*. Ši savotiška „liga“, dar žinoma *Plica Polonica* pavadinimu, buvo plačiai paplitusi XV–XIX a. Lenkijoje ir Lietuvoje, tačiau daug rečiau sutinkama Vakarų Europoje. Kaltūnas – tai susivėlusių, sūlipusių, neretai utėlėtų, ilgai neplaunamų ir nešukuojamų plaukų kepurė, kartais įgaunanti įmantrias formas (3 pav.). Kaltūnas formavosi ant galvos, tad nenuostabu, kad dažniau vyravo šios kūno dalies simptomatika, tačiau įsisėnėjusi „liga“ apimdavo visą ligonio kūną, įgaudama sunkaus somatoforminio sutrikimo bruožus:

„[...] Jo galybė Petras Korsakas iš Polocko vaivadijos išpažino, kad puspenktų metų sunkiai kaltūnu sirgo, taip kad ne tik nepakeliamus galvos skausmus kentėjo, bet ir visu kūnu buvo susirgęs.“ (127 stebuklas)

Pažymėtina, kad ir didžiausios to laikotarpio medicinos žvaigždės kaltūną aiškino kaip užkrečiamą, visą organizmą pažeidžiančią ligą, net nenagrinėdamos antihigieninės susirgimo kilmės galimybes. Visuomenėje vyravo įsitikinimas, kad kaltūnas yra Dievo bausmė, „ligos materija“, kurios negalima paprastai panaikinti nukerpant plaukus, nes tai grėsė rimtomis ligos komplikacijomis. Tačiau tai, kad kaltūno pašalinimas ne tik niekuo negresia, bet suteikia sveikatą, akivaizdu skaitant įrašus stebuklų knygose:

„Tokioje sunkioje ligoje, kai pas Gailestingumo Motiną mūsų sveikatos lobį Mariją kreipėsi, visiškai pasveiko, nes kai atvyko į Lukiškių bažnyčią greitai kunigas nuo galvos nuėmė kaltūną, tuoj pat skausmas nuslopo ir visišką sveikatą atgavo.“ (127 stebuklas)

„[...] Ilgą laiką sirgdama kaltūnu, jos galybė ponia Kotryna Lodziacina atidavė votą Švč. Mergelės Marijos paveikslui Lukiškėse, atsikratė to rūpesčio kai nukrito kaltūnas, tačiau apie savo sveikatą vis dar nepasakojo (abejodama, ar visiškai pasveiko), bet kai pamatė, kad yra visiškai sveika [...], iškart į Lukiškes nuskubėjo padėką Dievui ir Marijai atiduoti.“ (111 stebuklas)

Gerokai mistiškesni prikėlimo iš mirusiųjų stebuklai. Įsidėmėtina, kad šiuos stebuklus dažniausiai patiria vaikai:

„Žymus Mergelės Marijos stebuklas, nes daug kuo panašus į Jėzaus Kristaus keturių dienų Lozorius prikėlimą, įvyko [...] tokiu būdu: Eufrozinos Siemenkievičovnos iš Ašmenos sūnus vardu Antanas, būdamas penkerių metų mirė, gailėstingoji motina prieš tris dienas mirusiojo nelaidojo, bet paaukojo jį Lukiškių paveikslo Švč. Mergelėi Marijai, kur, dėka Gailėstingumo Motinos malonės, vaikas – jau kaip lavonas išbalęs, kaip žemė po trijų dienų pomirtinio miego pajuodęs – tuoj atgijo, tačiau namuose nekalbėjo, tik kai buvo atvežtas į Šv. Apaštalų Pilypo ir Jokūbo bažnyčią [...] į krūtinę muštis pradėjo ir galvą į Švč. Mergelę su nuolankiu padėkos reiškimu lenkė.“ (6 (38) stebuklas)

Šiame aprašyme akivaizdus įvykio siejimas su Evangeliniais stebuklais: Lozorius prikėlimu iš mirusiųjų (tai tiesiogiai minima aprašymo pradžioje), numanomu Jajiro dukters prikėlimu bei trečią dieną įvykusi Jėzaus prisikėlimu („po trijų dienų pomirtinio miego“). Labiausiai tikėtina, kad šioje ištraukoje aprašytas gilaus sąmonės sutrikimo – komos – epizodas. Atspindima ir tam tikra atsigavimo iš komos dinamika: „po trijų dienų pomirtinio miego pajuodęs atgijo, tačiau namuose nekalbėjo, tik kai buvo atvežtas [...] į krūtinę muštis pradėjo galvą [...] lenkdamas“. Nieko nuostabaus, kad gili koma menko medicininio išprusimo ir galimybių laikais buvo palaikyta mirtimi, taip pat neturėtų stebinti ir penkiametio vaiko atsigavimas iš gilios komos. Mes tik nežinome šios komos priežasties (ar intoksikacija, ar encefalitas), tačiau bet kuriuo atveju vaikai daug sėkmingiau ir greičiau nei suaugusieji atsigauna ir po sunkiausių smegenų pažeidimų. Juo labiau jei „mirtis“ užtrunka tik valandą:

„Ponia Sofija Sienkiewiczovna iš Aleksandriškių, šešios mylios nuo Vilniaus, kai jau valandą mirusią savo dukrą ir toliau su įprastais drabužiais į karštą paguldė; su nuolankumu kreipėsi pas gailėstingumo Motiną, kad būtų sugrąžintas mirusiai dukrai gyvenimas. [...] ta, kuri jau buvo gyvenimą pabaigusį iš naujo pradėjo, kai iš tikrųjų po tokio aukojimo atgavo gyvenimą ir sveikatą.“ (11 (45) stebuklas)

Kai kuriais atvejais stebuklingo prisikėlimo iš mirties pagrindas tiesiog nepalieka jokių abejonių:

„Ponas Andrius Skirmantas iš Ašmenos pavieta [...], kai savo sūnų jau nuo baisios ligos numirusį paaukojo Lukiškių paveikslo Švč. Mergelėi Marijai, jis visų nuostabai atgijo. Paskui tų pačių metų ketvirtį tas pats vaikelis turė-

damas rankoje žiedą prarijo ir užspringo, matydami tada tėvai pakartotinai numirusį sūnų, tam pačiam paveikslui aukojo; kaip tuo pat metu žiedas iš burnos iškrito, o vaikas sveikas liko.“ (5 stebuklas)

Nagrinėdami Lietuvos (taip pat ir kitų šalių) XVII a. stebuklų knygose minimas ligas ir negalavimus, mes niekur nesutinkame aprašų, leidžiančių bent įtarti šiandien tokią dažną Parkinsono ligą, iš esmės neminimi simptomai, būdingi Alzheimerio ar kitų tipų demencijoms. Kodėl? Atsakymas turbūt paprastas: vidutinis XVI–XVII a. LDK gyventojų amžius buvo 23-eji metai, o vilniečių dar trumpesnis – 19 metų [9]. Dauguma neurodegeneracinių ligų tiesiog nespėdavo pasireikšti, o ilgiau išgyvendavusių senukų atminties bei kiti kognityviniai sutrikimai iš viso nebuvo laikomi liga, reikalaujančia kokios nors medikamentinės ar stebuklinės korekcijos. Tačiau nagrinėjant LDK stebuklų knygų aprašymus, mes neretai galime įtarti dar vieną, būtent jaunam amžiui būdingą, tačiau XVII a. medicinai dar nežinomą neurologinę ligą:

„[...] poniai Postanovskai iš Ašmenos pavieta, kuri per ilgą ir sunkią ligą buvo apakusi dešine akimi, po paaukojimo Švč. Mergelės Marijos Lukiškių paveikslui, kaip sveikatą, taip ir gerą dešinės akies regėjimą atgavo.“ (7 stebuklas)

„[...] Ponia Elena Sulinska, per sunkią ligą turėdama prarastą regėjimą, tris savaites nematė, kai pagalbos prie Stebuklais garsėjančio Lukiškių Švč. Mergelės Marijos paveikslo nuvyko po truputį pradėjo vis geriau matyti, o penkiolikta dieną jau gerai matyti galėjo.“ (22 stebuklas)

„[...] Marijona Janilova iš Kamajų parapijos, būdama akla, tris savaites nematė, kai visgi pasiaukojimo Lukiškių Mergelės Marijos paveikslui [...], greitai puikų regėjimą atgavo ir sveika atvykusi į Lukiškių bažnyčią tą stebuklą juramentu patvirtino.“ (23 stebuklas)

Kokia gi liga tikėtinai sirgo šios moterys? Staigus, dažniausiai vienos akies regėjimo sutrikimas (dalinis ar visiškai apakimas), per keletą savaičių visiškai (rečiau iš dalies) atsistatantis, leidžia pagrįstai galvoti apie retrobulbarinio (regos nervo) neurito diagnozę. Retrobulbarinis neuritas gali būti savarankiškas susirgimas, tačiau dažniausiai šis izoliuotas klinikinis sindromas yra „ilgos ir sunkios ligos“ – išsėtinės sklerozės – pirmasis pasireiškimas. Ar stebuklų knygose galima sutikti aprašytų ir kitų simptomų, tikėtina sietinų su išsėtinės sklerozės diagnoze?

„[...] Ponia Teresė Piotrovskai [...] dėl kairės kojos sunegalavo, tris savaites tik su ramsčiais galėjo vaikščioti, toje sunkioje savo kančioje pasiaukojimo Švč. Mergelės Marijos Lukiškių paveikslui, toji gailėstingumo Motina karštą maldą priėmusi susirgusiai vargšei sveikatą sugrąžino.“ (112 stebuklas)

„[...] Vilniuje gyvenanti Elžbieta Savicka [...], kuri turėjo prieš keturias savaites susuktą ranką ir abiejomis akimis nieko nematė, kai jokio tokioje sunkioje ligoje nejausdama palengvėjimo kreipėsi į Švč. Mergelės Marijos pa-

veikslą [...], atgavo ir akių pamestą regėjimą, ir ranką susuktą, visiškai pasveikdama.“ (6 stebuklas)

Žinoma, šie aprašyti paralyžiai gali būti ir kraujotakinės kilmės, jų etiopatogenetinė diferenciacija sunkiai įmanoma. Tačiau vargu ar galima abejoti, kad XVII a. Lietuvoje žmonės jau sirgo šia sunkia, invalidizuojančia, mūsų gyvenamajam regionui labai būdinga liga. Kadangi jokių to laiko medicininių dokumentų, kurie leistų kliniškai įtarti išsėtinę sklerozę, nėra išlikę (turbūt jų ir nebuvo), galima teigti, kad įrašai stebuklų knygose yra pats pirmasis tikėtinas šios svarbios neurologinės ligos klinikinės, o tam tikra prasme ir epidemiologinės dokumentacijos šaltinis Lietuvoje.

Kaip jau buvo minėta, stebuklų knygose daugiausia minimos ūminės ar lėtinės, tačiau akivaizdžiomis remisijomis pasižymintios ligos. Čia labai retai sutinkamos stabiliai progresuojančios ar negrįžtamu pažeidimu pasireiškiančios negalios. Tačiau kartą stebuklingai išgijęs ir atitinkamai atsidėkojęs (paaukojęs votą, apie įvykusį stebuklą plačiai paskelbęs kitiems) žmogus lyg ir nebeturėtų susirgti ta pačia negalia. Tačiau lėtinių recidyvuojančių ligų simptomai linkę pasikartoti. Šią medicininę problemą iš esmės išsprendžia stebuklingo paveikslas siunčiamos antgamtinės bausmės. Švč. Marija gali ne tik stebuklingai išgydyti, bet ir bausti suabejojusius stebuklo galia ar pažeidusius privalomą ritualą:

„Patyręs tokią akivaizdžią sau Dievo malonę, [...] netrukus nusprendė jį [Marijos paveikslą] pakabinti didžiamajame altoriuje. Pasveikęs tai tikrovėje įvykdė, tačiau niekam savo regėjimo nepasakojo. Kai už tai tris kartus regėjime panašiai kaip ir pirmą kartą buvo apibartas, viešai ir privačiai apie šį stebuklą paskelbė.“ [MF p. 9]

Vaidžų epilepsijos priepuolių pasikartojimą, kaip dvigubą bausmę už nepaviešintą stebuklą bei kito šventotojo globėjo pasirinkimą, pateikia D. B. Moody [5]:

„Jo žmona pažadėjo Marijai, kad jei jos vyras pasveiks, ji nukeliaus į Oeding'ą su puse svaro vaško. Tą patį momentą jis atgavo sveiką protą ir sveikatą. Bet kai jis išpildė duotą pažadą, jis nepaskelbė to viešai; todėl jam sugrįžus namo jo liga pasikartojė. Jis krito daugelį kartų kaip epileptikas. Jis veltui ieškojo patarimo ar vaistų. Tada jis pakilo ir meldėsi šv. Valentinui ir norėjo eiti, bet nepajėgė žengti žingsnio. Tada jis ėmė sukintis aplink su didžiuliu visų galūnių trūkčiojimu [...].“ (Altötting 2, 23 stebuklas)

Pateikiame dar vieną, jau lietuviškos stebuklingos bausmės, pavyzdį:

„[...] JD Ana Rychlicka, bučiuodama tą paveikslą [Lukiškių Marijos], pagalvojo, kad jis nėra stebuklingas (dėl tos priežasties, kad rusiškos tapybos), ir vėl naujas stebuklas! Netrukus ją Dievas sunkia liga nubaudė – ji prarado žadą. Dalyvaujantiems matant tokią akivaizdžią Dievo bausmę, kai ją iš bažnyčios išnešė po nemažo laiko tarpo, šiek tiek atsitokėjęsi ji tokią pamąstymą su gailėsčiu ir atgaila visiems išpažino; pripažino savo nuodėmę ir klaidą

ir tos pačios gailėstingumo Motinos prašydama sveikatos ir kartu įsipareigodama, kad jos intencija Angelo pasveikinimą giedotų. Tai atlikusi iš karto pradėjo sveikti ir apie tai dokumentu paliudijo.“ (IV srovė, 6 stebuklas)

Aptariant šį epizodą mediciniškai, galime galvoti apie ūminį praeinantį galvos smegenų kraujotakos sutrikimą („tai atlikusi iš karto pradėjo sveikti“) su motorine afazija („ji prarado žadą“) ir nepatiksliu judėjimo sutrikimu („kai ją iš bažnyčios išnešė“). Tikėtina, kad čia galėjo būti aprašytas ir sinkopės epizodas.

Dar vienas neurologinis fenomenas, sutinkamas kai kuriuose „Mistiniame fontane“ aprašytuose stebukluose, yra vizualinė aura. Stebuklų aprašymuose nedetalizuojami ją lydintys simptomai, tad sunku tiksliau įvertinti, kokios tai būklės (migrenos, epilepsijos ar kt.) išraiška. Pats auros fenomenas turi sunkiai nusakomo mistinio paslaptinumo, kuris spindinčio Marijos atvaizdo kontekste dar labiau sudvasinamas ir liudijamas kaip stebuklas:

„[...] JD ponas Samuelis Lodzynskis [...], atvykęs į Lukiškių bažnyčią, pamatė virš Mergelės Marijos paveikslas dvi degančias žvakes, kurių virš minėto paveikslas nebūdavė. O kai jas savo draugui, tuo metu taip pat buvusiam bažnyčioje, parodė, žvakės užgeso ir jam pasirodė MARIJA, kaip Tautas apšviečianti šviesa nušvito savo paveiksle nepaprastai pasklidusia šviesa, kurios niekas iš ten buvusiųjų nematė, išskyrus minėtąjį poną Lodzynskį.“ (V srovė, 7 stebuklas)

Nagrinęjant stebuklų knygose aprašytas ligas ir negalavimus, be abejo, iškyla klausimas apie to laikotarpio gydytojų požiūrį ir jų santykį su stebuklingais išgijimais. Skirtingu metu ir skirtingose šalyse jis nebuvo vienodas. D. B. Moody teigimu [5], angliškose viduramžių stebuklų knygose vyravo neigiamas požiūris į pasauliečius gydytojus ir jų gydymo būdus, tikėjimo sukelti stebuklai buvo pateikiami kaip priešprieša neefektyviai pasaulietinei medicinai. Tačiau vokiškosios stebuklų knygos neretai sėkmingai susieja pasaulietinę ir religinę gydymo koncepcijas. Pasauliečiai gydytojai netgi buvo kviečiami paliudyti nelaimėlio klinikinės būklės; minimas atvejis, kai stebuklingai pagijo akių gydytojas [5]. Neretai gydytojo vaidmuo buvo tiesiog konstatuoti ligonio būklės beviltiškumą ar ligos neišgyjamumą. Vienas iš esmingiausių veiksnių, apibrėžiančių tų laikų pasaulietinės medicinos santykį su stebukline medicina, buvo akivaizdus profesionalių gydytojų trūkumas ir menkas medicininių paslaugų prieinamumas. Tad stebuklinė medicina geičiau papildė, bet ne konkuravo su pasaulietiška. „Bavarijos stebuklų raštininkai siekė laimėti sielas, o ne pacientus.“ [5] Griežtų akademinų gydytojų ruošimo standartų įdiegimas XIII–XV a. Vakarų Europoje akivaizdžiai sustiprino visuomenės pasitikėjimą gydytojo specialybe ir išmanymu, o baigiantis viduramžiams ir bažnyčia pripažino profesionalios medicinos pirmenybę ligos atveju. Tačiau profesionalūs gydytojai sudarė tik menką dalį tarp gausybės medicinines paslaugas plačiai visuomenei teikiančių barzdaskučių, pirtininkų ir ki-

tokių medicinos šarlatanų. Kadangi profesionalūs gydytojai Lietuvoje pradėti ruošti tik 1781 m. įkūrus Vilniaus universiteto Medicinos fakultetą, o samdyti užsieniečius gydytojus galėjo tik didikai, XVI–XVII a. profesionalių gydytojų paslaugos paprastai Lietuvos piliečiams iš viso buvo neprieinamos. Tad visiškai suprantama, kad sunkios ligos atveju ligoniai „*vietoje visų vaistų rinkosi Švč. Mergelės Marijos globą, kuri visus daktarus viršija*“. Neretai tai iš tikrųjų buvo ne tik vienintelis įmanomas, bet ir mediciniškai pagrįstas sprendimas: gilaus tikėjimo įkvėptas dvasinio apsilvimo aktas gali turėti esminės įtakos sutelkiant gyvybines žmogaus jėgas ir tuo sukelti savotišką ligos eigos lūžį. Ligos priešistorėje neretai slypi dvasinė (psichologinė) priežastis ir tai lemia dvasinius (psichologinius) jos įveikimo būdus: tikėjimą, malda, piligriminę kelionę ar auką. Ligos požiūriu stebuklo vieta – ne šiaip „žmogaus kūnas“, bet dvasiai paklūstantis tikinčiojo kūnas. Ši mintis Evangeliniuose tekstuose ne kartą pabrėžiama: „*Tavo tikėjimas išgydė tave.*“ (Mt 9, 22)

Apibendrinant norisi pažymėti, kad šis straipsnis, šiuolaikiniu neurologiniu požiūriu pažvelgiantis į stebuklų knygoje aprašytus atvejus, nėra skirtas stebuklui nuvainikuoti. Esmė greičiau glūdi žodžio stebuklas definicijoje. Senoji graikiškoji žodžio „stebuklas“ reikšmė reiškė tik „tai, kas sukelia nuostabą“. Vėliau stebuklo sąvoka transformavosi į „nuostabų įvykį, kuriam nėra paaiškinimo“ [10]. Atsiradus reiškinio ar įvykio paaiškinimams (tarp jų ir medicininiam), stebuklo sąvoka tik formaliai netenka prasmės, bet pats „stebuklingas“ įvykis dėl to neišnyksta ir netampa mažiau svarbus tam žmogui, kuris tą reiškinį patyrė. Atgavęs sveikatą, žmogus nesijaus mažiau laimingas vien dėl to, kad jo pasveikimą, pasirodo, sukėlė ne tiesioginis Marijos įsikišimas, o natūrali ligos eiga. Kad ir koks būtų reiškinio paaiškinimas – mistinis ar patofiziologinis – paties rezultato jis nekeičia, tik patenkina mūsų norą žinoti. Skirtumas tarp stebuklingo išgyjimo ir sėkmingos medicininės intervencijos ganėtinai abstraktus ir ko gero nėra esminis [11]. Daugybė dar neišaiškintų „stebuklų“ supamus ir šiandien. Pats mūsų egzistavimas visatoje yra sunkiai paaiškinamas stebuklas, kaip ir mūsų sugebėjimas tą visatą suvokti.

Gauta:
2007 02 05

Priimta spaudai:
2007 02 18

Literatūra

1. Ward B. Miracles and the medieval mind. Theory, Record and event 1000-1215. Philadelphia: University of Pennsylvania press, 1989.

2. Brown P. Šventųjų kultas. Jo atsiradimas ir vaidmuo lotyniškoje krikščionybėje. Aidai, 1999.
3. Paknys M. Kasdienybės istorija XVII a. LDK stebuklų aprašymuose. Acta academia artium Vilnensis 2003; 31: 85–94.
4. Kojelavičius AV. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės vietos, garsėjančios stebuklų malone. Lietuvos istorijos įvairnybės, 2, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2004.
5. Moody DB. Healing power in the Marian miracle books of Bavarian healing shrines, 1489–1523 A.D. J Hist Med Allied Sci 1992; 47(1): 68–90.
6. Mistinis Fontanas iš Švenčiausios Mergelės Marijos paveiklo..., Fontanna Mistyczna z Obrazu Nayśw. Panny Maryey od Roku 1684 Cudownymi łaskami w Kościele Wileńskim Łukiskim SS: Apostołów FILIPPA y JAKUBA zakonu Kaznodziejskiego Prowincyi Litewskiej [...] 1737 W Wilnie w Drukarni Akademickiej, soc: Jesu, vertė T. Račiūnaitė, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės dvasinės kultūros šaltiniai (10 tomų). Lietuvos valstybinis mokslo ir studijų fondas. Vilniaus dailės akademijos Dailėtyros institutas. V., 2001–2003 m., 8 Tomas, 666–759.
7. Račiūnaitė T. Lukiškių Šv. Jokūbo ir Pilypo bažnyčios Dievo motinos paveikslas ir jo stebuklų knyga „Mistinis fontanas...“. Stebuklo vieta ir laukas. Acta academia artium Vilnensis 2002; 25: 223–40.
8. Budrys V. Šventieji – neurologinių ligų ir vaistų globėjai. Neurologijos seminarai 2006; 10(29): 165–172.
9. Bumblauskas A. Senosios Lietuvos istorija 1009–1795. V., R. Paknio leidykla, 2005; 372.
10. Theoharides TC. Miracles: a medical perspective. In: Chirban JT, ed. Health and faith. Medical, psychological and religious dimensions. Lanham: University press of America, 1991; 117–20.
11. Meyendorff J. Miracles: medical, psychological and religious reflections. In: Chirban JT, ed. Health and faith. Medical, psychological and religious dimensions. Lanham: University press of America, 1991; 121–5.

V. Budrys, T. Račiūnaitė

THE FIELD OF THE MIRACLE AND NEUROLOGY: NEUROLOGICAL DISORDERS IN THE MIRACLE BOOKS OF THE GREAT DUCHY OF LITHUANIA

Summary

The paper analyses medical aspects of probably neurological disorders (epilepsy, paralysis, headache, multiple sclerosis) described in XVII–XVIII c. Marian Miracle Books of the Great Duchy of Lithuania.

Keywords: Marian Miracle Books, epilepsy, paralysis, headache, multiple sclerosis.